



Toetsleidraad vakbekwaamheid voor de Restaurator en de Senior Restaurator *specialismen 1-25 (roerend erfgoed)*

Toelichting: Deze notitie bevat de criteria voor het toetsen van registratie-eis 2.3 'Gebleken vakbekwaamheid' zoals bedoeld in het document Registratie-eisen. De toets of men voldoet aan deze eis vindt plaats aan de hand van drie rapportages (stap 1) en een beoordelingsgesprek (stap 2). Het beoordelingsgesprek (stap 2) volgt pas als aan de Registratie-eisen is voldaan en de rapportages positief getoetst zijn (stap 1). In het beoordelingsgesprek presenteert de aanvrager zijn/haar vakbekwaamheid aan de hand van een uitgevoerd project. Pas als beide stappen met goed gevolg zijn doorlopen kan registratie in het Restauratoren Register volgen.

[→ Registratie-eisen toelating](#)

[→ Specialismen en Zoektermen](#)

[→ Informatieblad Aanvraag Toets Restauratoren Register](#)

A. Stap 1: Toets op de drie rapportages volgens onderstaande toetsleidraad:

De RegisterRestaurator: De aanvrager toont vakbekwaamheid aan met drie rapporten/verslagen, met daarin een verantwoording voor de gekozen methoden, technieken en materialen en/of documentatie van de behandeling, inclusief beelddocumentatie van de toestand voor, tijdens en na de behandeling. Deze vakbekwaamheid wordt getoetst volgens onderstaande toetsleidraad. Ook moeten deze activiteiten aantoonbaar zijn uitgevoerd en gerapporteerd door een aanvrager die actief het beroep van restaurator uitoefent.

Bij groepsbehandelingen (meerdere restauratoren die een object behandelen), dient de aanvrager duidelijk te maken welke onderdelen eigen werk zijn en dat de kandidaat verantwoordelijk is voor het toelichten van zijn/haar handelingen in de documentatie.

De Senior Registerrestaurator: De aanvrager toont vakbekwaamheid (inclusief die wat betreft zijn of haar senioriteit) aan met drie rapportages/verslagen, met daarin een verantwoording voor de gekozen methoden, technieken en materialen en/of documentatie van de behandelingen, inclusief beelddocumentatie van de toestand voor, tijdens en na behandeling. Deze vakbekwaamheid wordt getoetst volgens onderstaande toetsleidraad. Ook moeten deze activiteiten aantoonbaar zijn uitgevoerd en gerapporteerd door de aanvrager. Voor de aanvraag van het seniorniveau geldt dat de aanvrager ook kan aantonen dat hij/zij leidinggevende taken uitoefent op het niveau van een Senior Restaurator, naast actief restaureren.

B. Stap 2: Het beoordelingsgesprek met presentatie:

De (Senior) Registerrestaurator in spe toont zijn/haar vakbekwaamheid aan door – naast drie rapportages – het presenteren van een project naar keuze uit de eigen restauratiepraktijk. Dit betreft een korte presentatie van maximaal 10 minuten aan de beoordelingscommissie. Het project mag niet ouder zijn dan 3 jaar en moet door de aanvrager zelf zijn uitgevoerd. De beoordelingscommissie bestaat uit een professionele toetser namens de toetsende instelling en een deskundige restaurator op het niveau van een Senior Registerrestaurator. Aansluitend volgt een gesprek van maximaal 20 minuten. Tijdens dit gesprek kunnen – afhankelijk van de aangevraagde registerstatus plus specialisatie(s)– alle aspecten uit de gangbare restauratiepraktijk aan de orde komen volgens het schema ‘Toetsleidraad Vakbekwaamheid’ hieronder.

NB1: Het toetsen van de rapportages (stap 1) vindt plaats aan de hand van onderstaand schema ‘Toetsleidraad Vakbekwaamheid’ en de uitwerking van de gehanteerde termen onderaan het schema.

Nb2 Registratie in het Restauratoren Register vindt plaats per specialisme. Voor ieder extra aangevraagd specialisme geldt: minimaal 1.000 uur praktijkervaring in 3 jaar per specialisatie + een aanvullende rapportage waaruit deze praktijkervaring blijkt.

→ [Registratie-eisen toelating](#)

→ [Specialismen en Zoektermen](#)

Schema 'Toetsleidraad Vakbekwaamheid'						
STAP IN HET WERKPROCES (CONSERVERING EN RESTAURATIE)	ONDERWERP	TOETSEN VAN / REKENING HOUDEN MET	MOGELIJK RELEVANT	VEREIST	RAPPORTAGE/VERSLAG REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP	RAPPORTAGE/VERSLAG SENIOR REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP
I Onderzoek en diagnose (+ documentatie)	I.I Immateriële aspecten	Geschiedenis Context	Oorspronkelijkheid Doorgronden Bedoeling Verbanden Betekenis		X	X
	I.II Materiaal en techniek 'Schade-oorzaken' Actueel risico	Huidige omgeving		Verrichten van metingen (temp/licht/vochtigheid)	X	X
		Samenstellende componenten Techniek Fysieke conditie	Visuele beoordeling Sample-afname/ destructieve analyse		X	X
		Verouderingsgeschiedenis		Verzamelen van bewijs	X	X
II Vaststellen urgentie (+ documentatie)	II.I Huidig gebruik				X	X
	II.I Voorgenomen gebruik				X	X

Schema 'Toetsleidraad Vakbekwaamheid'						
STAP IN HET WERKPROCES (CONSERVERING EN RESTAURATIE)	ONDERWERP	TOETSEN VAN / REKENING HOUDEN MET	MOGELIJK RELEVANT	VEREIST	RAPPORTAGE/VERSLAG REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP	RAPPORTAGE/VERSLAG SENIOR REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP
III Beoordelen en kiezen van C-R - acties (+ documentatie)	III.I Gewenst resultaat	Presentatie Interpretatie			X	X
	III.II Niveau van ingrijpen	Ethische normen Typering Gradaties			X	X
	III.III Behandelingsalt ernatieven				X	X
	III.IV Aanpak beperkende factoren	Technische opties Financiële middelen Regelgeving			X	X
	III.V Eisen van belanghebbend en				X	X
	III.VI Risico's tijdens acties				X	X
	III.VII Opties voor toekomstig gebruik				X	X
IV Plannen en organiseren van acties (+ documentatie)	IV.I Veiligheid en gezondheid				-	-
	IV.II Regelgeving				-	-
	IV.III				-	-

Schema 'Toetsleidraad Vakbekwaamheid'						
STAP IN HET WERKPROCES (CONSERVERING EN RESTAURATIE)	ONDERWERP	TOETSEN VAN / REKENING HOUDEN MET	MOGELIJK RELEVANT	VEREIST	RAPPORTAGE/VERSLAG REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP	RAPPORTAGE/VERSLAG SENIOR REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP
	Verzekeringen					
	IV.IV Werkplanning				-	-
	IV.V Projectplanning				-	-
	IV.VI Apparaten en faciliteiten				-	-
V C-R-acties (+ documentatie)	V.I Controleren/ Aanpassen	Preventieve conservering			X	X
		Curatieve conservering Restauratie Reconstructie			X	X
VI Resultaat (+ documentatie)	VI.I Beoordelen gewijzigd risico				X	X
	VI.II Evalueren resultaat				X	X

Schema 'Toetsleidraad Vakbekwaamheid'						
STAP IN HET WERKPROCES (CONSERVERING EN RESTAURATIE)	ONDERWERP	TOETSEN VAN / REKENING HOUDEN MET	MOGELIJK RELEVANT	VEREIST	RAPPORTAGE/VERSLAG REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP	RAPPORTAGE/VERSLAG SENIOR REGISTER- RESTAURATOR WORDT GETOETST OP
	VI.III Communiceren van het proces en het resultaat				X	X
	VI.IV Vaststellen van toekomstige acties				X	X
VII Leidinggeven/mentorschap/meester- schap					-	X
VIII Kennis van bewaren					X	X
IX Kennis van beroepsethiek					X	X

Toelichting:

Hieronder volgt de uitwerking van bovengenoemde termen bij het criterium 2.3 'Gebleken vakbekwaamheid'. Om vakbekwaamheid te kunnen beoordelen is verslaglegging nodig van in ieder geval alle onderstreepte en met een * gemarkeerde onderwerpen. Als **eis** geldt daarom dat deze – indien relevant bij het restauratieproject – terug te vinden zijn in ten minste één van de te toetsen rapporten.

Alle andere niet met een * gemarkeerde onderwerpen kunnen terugkomen in het gesprek met de beoordelingscommissie, afhankelijk van de aangevraagde registerstatus.

I Onderzoek en diagnose :

Algemene eisen aan het rapport:

Het rapport/verslag bevat ten minste (informatie over) materialen en technieken (soortnaam, merknaam, type en chemische samenstelling), decoratie/versiering (indien relevant voor de specialisatie), herkomst, vervaardiging, datering, merken/stickers, fysieke gegevens (hoogte, breedte, diepte, dikte, diameter, metingen (vocht/temp/licht), gewicht, kleur,), gegevens over de conditie, afbeeldingen (voor, tijdens en na de restauratie). Indien informatie al openbaar en duurzaam terug te vinden is zoals in Adlib of TMS, dan volstaat het opnemen van een link (URL) in het rapport/verslag.

I.1 Immateriële aspecten

- Immateriële aspecten: zijn onzichtbaar, hebben een bijzondere betekenis, zijn mogelijk ritueel, symbolisch, nagenoeg altijd onderdeel van iets groters (bijvoorbeeld een persoon, een collectie of een bevolking).

Toetsen van / rekening houden met

- *Geschiedenis: gaat over herkomst, mogelijke oorspronkelijke vervaardiging, mogelijke gebruiks- en bewaargeschiedenis, staat mogelijk ook in relatie tot de immateriële aspecten.
- *Context: iets is onderdeel van een omgeving waardoor het betekenis krijgt.
- *Huidige omgeving: gebruikslocatie, bewaarplaats (bijv. een collectie van ...), (on)geklimatiseerd opgeslagen, daglicht, geventileerd, openbaar toegankelijk...

* Vereist:

Verrichten van metingen: fysieke afmeting van het object (afhankelijk van het object: hoogte, lengte, breedte, diepte, dikte, grootte, diameter, gewicht, vochtigheid, kleur, soort materiaal).

Mogelijk relevant is:

- Oorspronkelijkheid: de (vermoedelijke) oorspronkelijke toestand/uiterlijk van het object in relatie tot de oorspronkelijke functie.
- Doorgronden: afwegingen, argumenten wat betreft authenticiteit/originaliteit van een object, die van belang zijn bij het bepalen van het gewenste eindresultaat bij restauratie daarvan (bijv. het laten zien van oudtijds restauraties of oude reparaties).
- Bedoeling: de oorspronkelijke functie en verschijningsvorm van het object.
- Verbanden: de eventuele directe relatie met een ander of andere object(en), moment in de geschiedenis, context(en).
- Betekenis: de historische (immateriële), antropologische of wetenschappelijke waarde van het object.

I.II Materiaal, techniek, fysieke conditie en actueel risico

- *Materiaal en techniek: de gebruikte materialen en gebruikte vervaardigingstechniek.
- *Fysieke conditie: de huidige materiële en constructieve toestand van het object.
- *Actueel risico: de bedreiging(en) voor de huidige fysieke staat van het object:
 1. Brand
 2. Dagelijks gebruik, hanteren, regulier onderhoud, belasten, schoonmaken
 3. Diefstal, vandalisme
 4. Licht, geluid
 5. Overstroming, lekkage, luchtvochtigheid
 6. Ongedierte, insecten, schimmel
 7. Stof, vervuiling
 8. Temperatuur

Toetsen van / rekening houden met

- *Samenstellende componenten: beschrijving van de componenten per materiaalsoort, beschrijving per fysieke onderdelen van samengestelde objecten.
- *Techniek: vervaardiging van het object of de samengestelde onderdelen daarvan.
- *Schadeorzaken: de actuele schade en indien bekend de oorzaak van de schade (zie de 8 punten onder I.II).

Mogelijk relevant is:

- *Visuele beoordeling: Beschrijving van alles wat met het oog zichtbaar is, eventueel met behulp van een loep, microscoop of een andere non-destructieve visualiseringsmethode.
- *Sample-afname / destructieve analyse: Het nemen van een monster voor het vaststellen van de materiaalsoort en/of de eigenschappen van het materiaal en/of de oorzaak van een schade, als hulpmiddel bij keuzes/afwegingen voor het restauratieplan.

Toetsen van / rekening houden met

- *Verouderingsgeschiedenis: Verloop van de verandering/degradatie van het object (bijv. craquelé-vorming, krimpen, verkleuren, vervagen).

Vereist:

*Verzamelen van bewijs: bijvoorbeeld bronnenonderzoek, vergelijkbare objecten, vergelijkend materiaalonderzoek, interviews.

*Verrichten van metingen: temperatuur, vocht en licht.

II Vaststellen urgentie

II.I Huidig/voorgenomen gebruik

- *Huidig gebruik: Hoe wordt het object op dit moment gebruikt of bewaard? In welke mate geeft dit wel/geen aanvaardbaar risico wat betreft duurzaamheid?
- *Voorgenomen gebruik: Van welk gebruik of welke functie is sprake na de restauratie van het object? In welke mate geeft dit wel/geen aanvaardbaar risico wat betreft de duurzaamheid?

III Beoordelen en kiezen van C-R-acties

III.I Gewenst resultaat

- *Gewenst resultaat: Beschrijving van het doel van de restauratie en het gewenste eindresultaat.

Toetsen van / rekening houden met

- *Presentatie: Beschrijving van de beweegredenen van het gewenste eindresultaat van de restauratie.
- *Interpretatie: Redenering over de keuzes bij de restauratie.

III.II Niveau van ingrijpen

- *Niveau van ingrijpen: Beschrijving van de mate van restauratiehandelingen (zichtbaar/onzichtbaar/in functie hersteld/museaal)

Toetsen van / rekening houden met

- Ethische normen: Beschrijving van de mate waarin ethiek een rol speelt bij de ingrepen.
- Typering soort ingreep: passief conserveren, actief conserveren, regulier onderhoud of repareren, herstellen, vernieuwen, kopiëren, imiteren, verbeteren (eventueel cf. de restauratieladder van ERM, zie www.stichtingerm.nl/restauratieladder.)
- Gradaties restauratie: De keuze voor de ingreep wat betreft het object en toekomstige gebruikers.

III.III Behandelingsalternatieven

- Behandelingsalternatieven: Welke andere mogelijkheden zijn er en welke voor- en nadelen horen daarbij?

III.IV Aanpak bij beperkende factoren

- Aanpak bij beperkende factoren: De externe factoren die van invloed zijn bij de restauratie.

Toetsen van / rekening houden met

- Technische opties: Keuze voor de ingreep op basis van de technische restauratiemogelijkheden.
- Financiële middelen: beschikbare financiële middelen en hoe die van invloed zijn op de restauratie.
- Ethische regelgeving: voorgeschreven/gehanteerde ethische normen die van invloed zijn op de keuze van de restauratie. (Dat kan ook een ethische norm zijn uit een ander land of van een andere cultuur.)
- Uitvoeringsrichtlijnen: Beschikbaarheid en relevantie van standaardprocedures bij de restauratie.

III.V Eisen belanghebbenden

- Eisen belanghebbenden: De eisen van de belanghebbenden die van invloed zijn op de restauratie.

III.VI Risico's tijdens acties

- *Risico's tijdens acties: De mogelijk negatieve gevolgen van de restauratie van een object voor de uiteindelijke staat van dit object en de uniciteit van het object.

III.VII Opties voor toekomstig gebruik

- Opties voor toekomstig gebruik: De mogelijkheden voor- en de wenselijkheid van- verbetering van de bewaarconditie en eventuele preventieve maatregelen.

IV Plannen en organiseren van acties

IV.I Veiligheid en gezondheid

- Veiligheid en gezondheid: De relevante veiligheids- en gezondheidsaspecten en/of een verwijzing naar het eigen veiligheids- en gezondheidsplan of die van de opdrachtgever. Het kan gaan om de omgeving, maar ook om het gebruik van chemische middelen bij de restauratie, verwerking van afval, produceren van fijnstof, etc.

IV.II Regelgeving

- Regelgeving: De relevante regelgeving binnen het restauratieproject (bijvoorbeeld ARBO-eisen)

IV.III Verzekering

- Verzekering: De verzekeringen die voor het restauratieproject relevant zijn.

IV.IV Werkplanning

- Werkplanning: Planning van de handelingen die nodig zijn voor het restauratietraject.

IV.V Projectplanning

- Projectplanning: Planning van de projectonderdelen/stappen bij de restauratie, indien van toepassing.

IV.VI Apparaten en faciliteiten

- Apparaten en faciliteiten: De inrichting van het restauratieatelier, bewaarplaats van chemicaliën, eigen veiligheid, minimale omstandigheden bij de zorg voor de juiste fysieke veiligheid van het te restaureren object.

V C-R-acties

V.I Controleren/aanpassen

- Controleren/aanpassen: Voorbereiding, keuze acties en aanpassen van voorgenomen acties.

Toetsen van / rekening houden met

- Preventieve conservering: Minimale ingreep in het object en maximale aanpak wat betreft omgevingsfactoren, om verdere achteruitgang van het object te voorkomen (bijvoorbeeld klimatologische aanpassing in een ruimte).
- Curatieve conservering: Minimaal herstellend ingrijpen in de conditie van een object met als doel om deze te verduurzamen.
- Restauratie: Op een terughoudende manier in goede staat brengen en verduurzamen van (gedeelten van) objecten, door conservering, reparatie en/of (minimale) reconstructie, boven normaal onderhoud. Dit zó doen dat daarbij de cultuurhistorische en/of gebruikswaarden behouden blijven. De laatst aangetroffen toestand wordt daarbij zo veel mogelijk geconsolideerd en de oorspronkelijke verschijningsvorm geduid. Constructiegebreken en eerdere ondeugdelijke restauratieresultaten kunnen zo nodig en zo mogelijk worden hersteld. De (be)handelingen vallen onder 'conserveren', 'repareren' en het vervaardigen van completerende replica's ('kopiëren' en 'imiteren'). Moderne toevoegingen zijn hierbij toegestaan als ze geen afbreuk doen aan of bedreiging vormen voor het oorspronkelijke vervaardigingsconcept, als gebruikssporen intact blijven en als de toevoegingen reversibel zijn. Het (eventueel) verwijderen van materiaal van cultureel erfgoed wordt schriftelijk beargumenteerd en gedocumenteerd. Dit materiaal wordt zo mogelijk geconserveerd en ter bewaring aangeboden aan de opdrachtgever. Fysieke wijzigingen worden altijd gedocumenteerd.
- Reconstructie: In zijn oorspronkelijke vorm (gedeeltelijk) opnieuw vervaardigen naar de beredeneerde oorspronkelijke vorm (imiteren/kopiëren). Zie onder Restauratie.

VI Resultaat

VI.I Beoordelen gewijzigd risico

- Beoordelen gewijzigd risico: De bedreigingen ten aanzien van het object na de restauratie.

VI.II Evalueren resultaat

- Evalueren resultaat: Terugblik/zelfreflectie en leermomenten na afronding van de restauratie.

VI.III Communiceren van het proces en het resultaat

- *Communiceren van het proces en het resultaat: Schriftelijke weerslag van de restauratie, die bij voorkeur aangevuld is met een mondelinge toelichting aan de opdrachtgever. Bij voorkeur en Indien nodig is ook tussentijds overleg met de opdrachtgever.

VI.IV *Vaststellen van toekomstige acties: Benodigde preventieve conservering, eventuele bewaaromstandigheden en behandeling (nazorg).

VII Leidinggeven/mentorschap/meesterschap (alleen van toepassing op de Senior Registerrestaurator)

De Senior Registerrestaurator is het vak meester en ‘gedraagt zich’ als mentor. Hij/zij is in staat om een restauratie van A tot Z aan te sturen en daarbij rekening te houden met relevante ontwikkelingen, en deze – waar nodig – in het project te implementeren. Hij/zij signaleert relevante ontwikkelingen en nieuwe inzichten binnen het vakgebied (vastgelegd in o.a. publicaties/weergaves van project) en brengt deze aantoonbaar over op anderen binnen het vakgebied.

VIII Kennis van bewaren

Aanvrager heeft ten minste kennis van :

- Klimaat
- Materiaal (chemische/fysische eigenschappen)
- Verpakking
- Faciliteiten en hulpmiddelen bij plaatsen en verplaatsen

IX Kennis van beroepsethiek

De aanvrager beschikt over een ethisch bewustzijn gestoeld op professionele uitgangspunten over het vak en de uitoefening daarvan. De aanvrager toont dit aan door het ondertekenen van de Gedragscode van het Restauratorenregister.

[→ Gedragscode \(Nederlandstalige versie\)](#)

[→ Code of Conduct \(Engelstalige versie\)](#)